

GÖTEBORGS UNIVERSITET

”Att vara tvåspråkig”

En undersökning om elevers attityder till sin
tvåspråkighet

Agnieszka Fredin, Delyana Kraeva, Tony Johnson

LAU370

Handledare: Emma Sköldberg

Examinator: Lena Rogström

Rapportnummer: VT 08- 1350- 03

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen

Titel: "Att vara tvåspråkig". En undersökning om elevers attityder till sin tvåspråkighet

Författare: Agnieszka Fredin, Delyana Kraeva, Tony Johnson

Termin och år: Vt-08

Kursansvarig institution: Sociologiska institutionen

Handledare: Emma Sköldberg

Examinator: Lena Rogström

Rapportnummer: VT 08- 1350- 03

Nyckelord: Tvåspråkighet, kulturell mångfald, interkulturell undervisning, identitet, ursprung

Syfte och metod

Syftet med uppsatsen är att presentera en undersökning om tvåspråkiga elevers syn på den egna tvåspråkigheten. De övergripande frågorna som vi söker svar på är: Vilka attityder har tvåspråkiga elever till sin egen tvåspråkighet? Spelar skolan någon roll för tvåspråkiga elevers attityd gentemot den egna tvåspråkigheten? Vilka för- och nackdelar upplever de? Vilket språk anser de att de behärskar bäst? För att undersöka detta har vi använt oss av en kvalitativ metod i form av samtalsintervjuer med tio tvåspråkiga informanter från en heterogen respektive homogen skola. Med homogen skola avse vi en skola där procenten elever med ett annat modersmål än svenska är ungefär 10 %. Med heterogen skolan menar vi en skola där mängden elever med annat modersmål är betydligt större.

Resultat

Undersökningen visar att samtliga tvåspråkiga informanter har ett positivt förhållningssätt till sin tvåspråkighet. Det framgår även att informanternas syn på sina olika språk och kulturer är oberoende av skola. Däremot visar vår undersökning en skillnad i de positiva attityderna mellan informanterna från den homogena skolan och informanterna från den heterogena. Informanterna från den homogena skolan anser att det är bra att kunna språk för att få en möjlighet att kommunicera med omvärlden medan informanterna från den heterogena skolan lyfter fram en stolthet över sitt ursprung. Resultatet visar att samtliga informanter anser att tvåspråkighet och att vara tvåspråkig är något positivt men de upplever även nackdelar. Nackdelarna förekommer i mötet med omvärlden och då informanterna växlar mellan sina språk. Studien visar även att 9 av 10 informanter anser sig behärska det svenska språket bättre än sitt modersmål.

Läraryrket

I skolans uppdrag och värdegrund framgår det att den ökande globaliserings- och internationaliseringsprocessen ställer höga krav på människans kunskap och förståelse för den kulturella mångfalden vilket befrämjar en trygg identitetsutveckling. Skolan har en viktig roll i utvecklandet av förståelse för den kulturella mångfalden och ska agera som en social och kulturell arena för möten mellan människor. För att skapa förutsättningar för ett mångkulturellt lärande anser vi det vara viktigt att titta på tvåspråkighet ur ett elevperspektiv

Förord

Denna uppsats är ett examensarbete inom lärarprogrammet vid Göteborgs universitet. Examensarbetet omfattar 15 hp och genomförs under vt 08. Vi påbörjade vårt arbete med uppsatsen genom att läsa litteratur inom det valda ämnet. Därefter träffades vi för att formulera ett syfte med arbetet. Vi arbetade på var sitt håll med olika uppgifter och avsnitt. Arbetsuppgifterna fördelades under gruppmöten. Under varje gruppmöte diskuterade vi även varandras texter och gav varandra respons för att underlätta ett fortsatt arbete. Avsnitt som resultatredovisning och diskussion skrev vi tillsammans. Vi har under arbetets gång hållit regelbunden kontakt via telefon och Internet.

Vi vill avsluta detta förord med att tacka alla våra informanter som vi fick möjligheten att intervjua. Utan er hade vi inte kunnat göra denna studie möjligt.

Vi vill rikta ett Stort Tack till vår handledare Emma Sköldberg som stöttat oss och alltid var tillgängligt då vi behövde henne. Hon hjälpte oss även med att hitta relevant litteratur och forskning.

Vi vill även tacka våra familjer som hade stort tålamod under tiden vi skrev detta arbete.

Stort och varm tack alla som hjälpte till!

Delyana, Agnieszka och Tony

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1. Syfte och frågeställningar	1
1.2. Uppsatsens disposition	2
2. Teoretiska utgångspunkter	3
2.1. Definition av begreppet tvåspråkighet	3
2.2. Tidigare studier om tvåspråkighet	4
2.3. Samhällets förändrade attityder till tvåspråkighet	5
2.4. Tvåspråkighet ur ett didaktiskt perspektiv	6
2.4.1. Sociokulturell teori	6
2.4.2. Ett sociokulturellt perspektiv på tvåspråkighet	7
2.4.3. Styrdokument	7
2.4.4. Interkulturell undervisning	8
3. Material och metod	10
3.1. Urval och presentation	10
3.1.1. Etisk hänsyn	12
3.2. Genomförande och dokumentation	12
3.2.1. Analysstadiet	12
3.2.2. Studiens tillförlitlighet	13
4. Resultatredovisning	14
4.1. Attityden gentemot den egna tvåspråkigheten	14
4.1.1. Tvåspråkiga informanter från Bergaskolan	14
4.1.2. Tvåspråkiga informanter från Dalaskolan	16
4.2. Fördelar respektive nackdelar med att kunna flera språk	17
4.2.1. Tvåspråkiga informanter från Bergaskolan	17
4.2.2. Tvåspråkiga informanter från Dalaskola	17
4.3. Omgivningens attityd gentemot elevens tvåspråkighet	18
4.3.1. Tvåspråkiga informanter från Bergaskolan	18
4.3.2. Tvåspråkiga informanter från Dalaskolan	18
5. Sammanfattning och diskussion	20
5.1. Sammanfattning	20
5.2. Diskussion	20
5.3. Slutord	23
Referenslista	23
Bilagor	25

1. Inledning

Tvåspråkighet har länge varit ett omdiskuterat ämne inom internationell och nationell forskning och är ett debatterat ämne i svensk media. Vi har tidigt i lärarutbildningen, och då i synnerhet under den verksamhetsförlagda utbildningen, VFU, kommit i kontakt med tvåspråkiga elever som har svenska som andraspråk i skolan. De tvåspråkiga elever som vi har mött har visat upp att de är positivt inställda till sina språk och att tvåspråkigheten är en del av deras vardag. Vi har även upplevt att elevernas tvåspråkighet sätter sina spår i deras sätt att tillägna sig kunskaper i skolan. Vi tror också att sannolikheten är stor att vi som verksamma lärare kommer att möta allt fler två- och flerspråkiga elever i framtiden.

Flera studier har gjorts inom ämnet tvåspråkighet med tyngdpunkt på konsekvenserna av att var tvåspråkig. Det vi saknar och efterlyser inom forskningsområdet är inställning till tvåspråkighet utifrån ett elevperspektiv. Vi ämnar därför genom en empirisk studie utveckla kunskap och förståelse för tvåspråkiga elevers attityder gentemot den egna tvåspråkighet då vi ser den kulturella mångfalden som en tillgång som bör bevaras i både samhälle och undervisning. Vidare anser vi att det kan vara relevant för skolan och samhället att få en ökad förståelse för tvåspråkighet för att skapa goda förutsättningar för interkulturell undervisning som i sin tur befrämjar ett mångkulturellt samhälle. Ladberg & Nyberg (1996) hävdar att det är genom kunskap om två- och flerspråkighet som gör att samhället inser att språkinläring inte sker automatiskt utan kräver rätt förutsättningar. Det är vi lärare och vuxna som kan skapa dessa förutsättningar och underlätta för tvåspråkiga elevers andraspråksinläring genom studier kring deras syn på sina olika språk och kulturer.

1.1. Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att presentera en undersökning om tvåspråkiga elevers attityd gentemot den egna tvåspråkigheten. Undersökningen har genomförts bland elever i åk 5. De övergripande frågor vi söker svar på är:

1. Vilka attityder har tvåspråkiga elever till sin egen tvåspråkighet?
2. Vilka för- och nackdelar upplever de med sin tvåspråkighet?
3. Vilket språk anser de att de behärskar bäst.
4. Spelar det någon roll för tvåspråkiga elevers attityd gentemot den egna tvåspråkigheten om skolan är en heterogen respektive homogen skola?

Vi har för avsikt att göra en jämförelse mellan tvåspråkiga elever i en *homogen* respektive *heterogen* skola samt titta på likheter och olikheter gällande attityder gentemot den egna tvåspråkigheten. Med *homogen* skola menar vi en skola som inte har så många elever med utländsk bakgrund. *Heterogen* innebär här en stor mängd av två- och flerspråkiga elever med svenska som andraspråk. Anledningen till att vi genomför vår studie på en homogen samt heterogen skola är främst för att se om det existerar några skillnader i attityderna beroende på vilket område eleven kommer ifrån.

Vi har valt att använda oss av begreppen homogen respektive heterogen skola istället för mångkulturellt och monokulturellt skola för att det visade sig att man inom den nya forskningen ofta använder dessa två begrepp.

1.2. Uppsatsens disposition

Dispositionen är femdelad: *bakgrund, teoretiska utgångspunkter, material och metod, resultatredovisning* samt *sammanfattning och diskussion*. I teoretiska utgångspunkter förklaras begreppet tvåspråkighet ur olika perspektiv. Vidare i avsnittet presenteras tidigare forskning som gjorts inom ämnet tvåspråkighet. Kapitlet fortsätter med en redogörelse för samhällets förändrade attityd till tvåspråkighet över tiden. Vidare lägger vi fram den sociokulturella teorin och dess samband med ämnet tvåspråkighet. Vi redovisar även uppsatsens teoretiska utgångspunkter och styrdokumentens utsagor samt presenterar den interkulturella undervisningen i samma kapitel. I den tredje delen beskriver vi metoden som vi har valt att använda oss av i vår undersökning. Det är en kvalitativ metod i form av samtalsintervjuer. Resultatet presenteras i nästa kapitel och där sammanställer vi informanternas svar. I den sista delen i vår uppsats kopplar vi resultatet med relevant till ämnet litteratur och forskning. Vi anknyter det även till våra tankar och egna erfarenheter inom ämnet tvåspråkighet.

2. Teoretiska utgångspunkter

I detta kapitel redovisas den forskning som tidigare gjorts inom ämnet tvåspråkighet. Vi utgår ifrån en definition av begreppet tvåspråkighet samt undersöker samhällets inställning till fenomenet. Därefter redogör vi för tidigare forskning. Detta för att vi ska få en möjlighet att göra en jämförelse mellan resultatet i vår studie med liknande studier som gjorts gällande tvåspråkiga personers attityder till tvåspråkighet. Vi avslutar kapitlet med att titta på tvåspråkighet ur ett didaktiskt perspektiv. Vi redogör för den sociokulturella teorin med utgångspunkt i Vygotskijs tankar om språk och det sociala samspelet samt presenterar och kopplar ihop uppsatsens ämne med skolans styrdokument.

2.1. Definition av begreppet *tvåspråkighet*

Tvåspråkighet är ett komplext och svårdefinierat begrepp som kan definieras utifrån både individuella samt sociala aspekter (Skutnabb-Kangas, 1981; Hoffman, 1991; Otterup, 2005;). I följande avsnitt diskuteras begreppet tvåspråkighet och vilka krav individer måste uppfylla för att de ska betraktas som tvåspråkiga.

Uriel Weinreichs definition av tvåspråkighet anses vara en av de kortaste (enligt Hoffman, 1991, s. 15). Weinreich hävdar att tvåspråkighet innebär att omväxlande använda två språk och att den individ som använder två olika språk anses vara tvåspråkig. Leonard Bloomfield anser däremot att en tvåspråkig individ behärskar sitt andraspråk på förstaspråksnivå. Tvåspråkigheten är ett resultat av den språkinläring som leder till en hög språknivå. Vilket innebär att tvåspråkigheten är ett fenomen hos en individ som behärskar två språk till fullo (Hoffman, 1991, s. 15).

Tove Skutnabb-Kangas (1981, s. 84) har kategoriserat de olika definitionerna gällande tvåspråkighet utifrån fyra olika faktorer. Dessa faktorer är *ursprung*, *kompetens*, *funktion* och *attityder*. Nedan följer en sammanställd tabell, utarbetad av Skutnabb-Kangas, över de olika definitionerna av begreppet tvåspråkighet:

TABELL 1. Definitioner av begreppet tvåspråkighet enligt Tove Skutnabb-Kangas (1981)

Kriterium	Modersmål är det språk som man	Den är tvåspråkig som
<i>Ursprung</i>	har lärt sig först (har etablerat sina första långvariga språkliga kontakter på)	a. har lärt sig två språk i familjen av infödd talare ända från början b. har använt två språk parallellt som kommunikationsmedel ända från början
<i>Kompetens</i> Färdighetsnivå Behärskning	behärskar bäst	a. behärskar två språk fullständigt b. behärskar två språk som en (mot-svarande) infödd c. behärskar två språk lika bra d. kan producera fullständiga meningsfulla yttranden på det andra

		språket e. har åtminstone någon kännedom om och kontroll av det andra språkets grammatiska struktur f. har kommit i kontakt med ett annat språk
<i>Funktion</i> Användning	använder mest	a. använder (eller kan använda) två språk (i de flesta situationer) (i enlighet med sina egna önskemål och samhällets krav)
<i>Attityder</i> Identitet och identifikation	a. identifierar sig med b. identifieras av andra som infödd talare av	a. identifierar sig själv som tvåspråkig/med två språk och/eller två kulturer (eller delar av dem) b. av andra identifieras som tvåspråkig/som infödd talare av två språk

Det framgår av tabellen att man kan, utifrån fyra kategorier, definiera tvåspråkighet på olika sätt beroende på i vilken situation man väljer att använda begreppet i. Vidare, tydliggörs begreppets komplexitet vilket även påverkar tillgången till en allmängiltig definition. Generellt kan man uttrycka att forskare inom olika ämnesområden är eniga om att tvåspråkighet innebär att tala två eller flera språk men utöver det finns det flera skillnader i definitionen huruvida en individ kan anses som tvåspråkig eller inte.

Forskare inom lingvistik och psykologi fokuserar främst på de individuella aspekterna av tvåspråkighet och baserar definitioner av fenomenet på de tvåspråkigas språkliga kompetens. Med språklig kompetens menar Skutnabb-Kangas hur väl eller på vilken nivå tvåspråkiga individer behärskar sina olika språk. Vidare beskriver hon att sociologerna lägger fokus på hur tvåspråkiga individer förhåller sig till sina olika språk samt belyser även omvärldens attityder gentemot tvåspråkighet. I sociologernas forskningsfält definieras tvåspråkighet utifrån attityder. Skutnabb-Kangas argumenterar för att valet av en passande definition är beroende av i vilken situation som begreppet tvåspråkighet ska användas. Hon hävdar att det inte existerar en definition som är allmängiltig. Själv definierar Skutnabb-Kangas tvåspråkighet enligt nedan:

Tvåspråkig är den som har möjlighet att fungera på två (eller flera) språk, antingen i enspråkiga eller tvåspråkiga samfund i enlighet med de sociokulturella krav som dessa samfund och individen själv ställer, på samma nivå som infödd talare, samt en möjlighet att identifiera sig positivt med båda (eller alla) språkgrupperna (och kulturerna) eller delar av dem (1981, s. 93)

Mot denna bakgrund har vi valt att ansluta oss till Skutnabb-Kangas definition av tvåspråkighet.

2.2. Tidigare studier om tvåspråkighet

Intresset för forskning inom två- och flerspråkighet har ökat i samband med globaliserings- och internationaliseringsprocessen. Det är mer påtagligt att samhället är i behov av en ökad

förståelse för tvåspråkighet. Litteraturen på området är också omfattande (se t.ex. Grosjean, 1982; Tingbjörn, 1985; Brantefors, 1999; Ladberg, 2000; Ladberg, 2003).. Vi har valt att i huvudsak använda oss av tre studier som har direkt relevans för vårt uppsatsämne. I det följande stycket redogör vi i korta drag för innehållet i dem.

En studie har genomförts under läsåret 1998-1999 bland elever i år 6 av Charlotte Johansson (2000). Ungefär hälften av eleverna på skolan hade en utländsk bakgrund. Materialet bestod av både individuella samtal och gruppsamtal, intervjuer, observationsanteckningar, videoinspelningar och elevers egna audioinspelningar. Det genomfördes fallstudier på nio elever som lärt sig svenska efter att de har tillägnat sig ett eller flera språk. I resultatet framgår det att eleverna uttrycker en stolthet över sitt ursprung och att de talar flera språk trots att de inte särskilt ofta använder sina andra referensramar och språk i skolan. Resultatredovisningen gör också gällande att eleverna identifierar sig med sina kulturer och att deras identiteter både motsäger och kompletterar varandra. Vidare uttrycks det även att identiteterna kan antas vara föränderliga över tid och rum beroende av faktorer såsom situation och vem de samtalar med. (Johansson, 2000; Haglund, 2004). Däremot är inte en identitet förutbestämd vilket innebär att de ramverk för interaktion och annan social verksamhet, som tillägnats tidigare i livet, är föränderliga. Individer formas och stimuleras genom interaktion mellan heterogena kulturer, språk, identiteter och etniciteter i ett föränderligt samhälle.

En annan studie inom ämnet tvåspråkighet har genomförts av Francois Grosjean (2001). Han hävdar att barn blir tvåspråkiga då behovet att kommunicera med personer som har stor inflytande i deras liv växer. Vidare uttrycker författaren att möjligheten att bli enspråkig igen återstår då de viktiga faktorerna inte längre är lika betydelsefulla för barnet:

... bilingualism in childhood usually occurs because of the need to communicate with those who play an important role in the child's life - parent, siblings, other family members, peers, and teachers. As long as these factors are important to the child, he or she will remain bilingual; when they lose their importance or are removed altogether, the child will just as naturally revert to monolingualism. (Grosjean, 2001. s.179)

Ännu en studie inom två- och flerspråkighet har gjorts av Tore Otterup (2005). Syftet med hans doktorsavhandling var att studera olika perspektiv av flerspråkighet samt hur fenomenet visar sig bland elever i ett mångkulturellt bostadsområde. Otterup genomförde först en kvantitativ enkätstudie med 179 mellanstadieelever. Fem år senare genomförde Otterup en intervjustudie som uppföljning med åtta ungdomar som deltagit i den tidigare enkätundersökningen. I studien framgår det att eleverna anser sig behärska det svenska språket bäst. Eleverna använder det svenska språket i skolan och på fritiden och modersmålet i kommunikation med föräldrar. Vidare framgår det i resultatet att elevers har positiva attityder till sin två- och flerspråkighet vilket, enligt Otterup, är ett resultat av att eleverna i studien är uppväxta i ett heterogent bostadsområde. Eleverna ser användandet av flera språk som något positivt men är samtidigt införstådda med hur viktigt det svenska språket är för att klara sig i det svenska samhället. Däremot uttrycker även viljan av att behålla sitt modersmål för att kunna kommunicera med familj och släkt.

2.3. Samhällets förändrade attityder till tvåspråkighet

Tvåspråkighet har i flera länder länge ansetts som ett skrämmande fenomen. Anledningen att tvåspråkighet har förknippats med negativa företeelser har varit ett resultat av en nationalis-

tisk ideologi från slutet av 1800-talet och under 1900-talet. Det har argumenterats för flera negativa konsekvenser som följd av att vara tvåspråkig (Hoffman 1991). Otterup (2005, s. 17) anser att det finns länder i Europa som är två- eller flerspråkiga idag. Emellertid så belyses sällan denna språkliga mångfald i den officiella språkpolitiken. Vidare, förklarar Otterup, att det är få länder som främjar tillägnet av ett minoritetsspråk. Samtidigt som internationaliserings- och globaliseringsprocessen tagit fart genom, bland annat, Sveriges medlemskap i EU har även invandringen ökat. Otterup hävdar att det idag talas ungefär 200 språk i Sverige (s. 17). Inträdet i EU har givit Sverige möjlighet till kommunikation med omvärlden samt ökad tillgång till utländsk media. Detta, menar Otterup, har en inverkan på den ökande toleransen och positiva inställningen till två- och flerspråkighet i Sverige jämfört med tidigare.

Den amerikanske språkprofessorn John E. Joseph framhåller i sin tur hur viktigt det är att vi värnar om minoritetsspråken och språkets betydelse för dessa människors identitet. Idag underlättas kommunikationen mellan människorna i världen genom att de använder sig av ett gemensamt språk, engelska. Men runt om i världen finns det små folkgrupper som är mer eller mindre tvungna att tala engelska även i sitt närområde på grund av att deras språk är så pass litet. Lingvisterna anser att det är viktigt att minoritetsgrupperna fortsätter att tala minoritetsspråket i privata områden eftersom det skapar förutsättningar att underhålla sitt förstaspråk vilket resulterar i att de bibehåller det äkta identiteten.

2.4. Tvåspråkighet ur ett didaktiskt perspektiv

2.4.1. Sociokulturell teori

Lev Vygotskij är rysk forskare och pedagog vars teorier blev förbjudna i dåvarande Sovjetunionen. I västvärlden blev hans idéer och tankar populära under 1960-talet. Han ansåg att barn lär sig bäst i interaktion med andra individer (Lindqvist, 1999). Vidare hävdade Vygotskij att barns utveckling är mer beroende av den sociala omgivningen än den individuella processen. Vygotskij menade att den biologiska faktorn utför grunden för individens medfödda reaktioner vars gränser organismen inte kan passera och på vilket systemet av nya sådana bygger. När de nya reaktionerna byggs är de fullständigt beroende av den sociala miljön som individen växer och utvecklas i. Av den orsaken ansåg Vygotskij att lärandet har en stark och tydlig social karaktär. De sociala förutsättningarna är avgörande vad det gäller individens lärande och utveckling. Vygotskij menade att lärandet ligger hos oss själva d.v.s. att var och en av oss lär sig genom att anknyta sina egna erfarenheter till nya intryck från verkligheten. All inlärning sker inom oss i ständigt samspel med andra. Han betraktade all kunskap som inte förvärvats genom den egna erfarenheten som falsk kunskap. Vygotskijs sociokulturella teori kräver att eleverna inte är passiva mottagare utan att de ska kunna reagera och reflektera över det de tar emot. Att tillägna sig nya kunskaper innebär att fastställa nya tankar och reaktioner. Men för att detta ska vara möjligt krävs en dynamisk och aktiv social miljö där människor i samspel med varandra lär och utvecklas.

Anledningen till att vi har valt att presentera en sammanfattning av Vygotskijs tankar kring lärandet är främst för att vi i diskussion ska kunna ta fram det sociala samspelet, dvs. omgivningen som en faktor som kan komma att påverka tvåspråkiga elevers förhållningssätt till sin egen tvåspråkighet.

2.4.2. Ett sociokulturellt perspektiv på tvåspråkighet

Identitet, nationalitet och språk är nära förknippade med varandra. Ordet *identitet* kommer från latinets *idem* som betyder ”densamma” (Wellros, 1998). Wellros beskriver att identitet är förknippad med känslan av att vara samma person, dvs. självbilden. Även om individen agerar på olika sätt i olika sammanhang och situationer så är självbilden kärnan i individens identitet. Vidare hävdar Wellros att identitet även kan beskrivas som ett resultat av de förhandlingar som förs på regelbunden basis. Det Wellros menar är att självbilden kan förändras över tid på grund av olika influenser av sin omgivning. Den bild ett barn har av sig själv som hon eller han har fått, exempelvis genom föräldrarna kan komma att förändras då barnet börjar skolan. Den sociala identiteten, definierad av Lange & Westin ”är de sätt på vilka andra identifierar eller definierar en individ i termer av breda, allmänt accepterade, sociala kategorier eller attribut såsom kön, ålder, yrke, etnisk ursprung, nationalitet eller religiös beaktelse” (1981, s. 186).

Språket är sammankopplat till den personliga identiteten vilket resulterar i att den sociala situationen påverkar språkinläring (Tingbjörn, 1994, s. 26-27). Trygghet och jämställdhet är viktiga faktorer och förutsättningar för lärandet. Flera av de inflyttade minoriteterna hamnar i segregerade bostadsområden, vilket har ännu en konsekvens för språkinläring. Människan tar till sig ett språk på olika sätt men språkbegåvning och motivation är två viktiga faktorer och förutsättningar för språkinläring, anser Tingbjörn. En andraspråksinlärare väljer ett sätt att lära sig utifrån sin personlighet och attityd till språket. Tingbjörn menar att en inlärares omgivning och bostadsmönster påverkar tvåspråkiga elevers identitet och attityder gentemot den egna tvåspråkigheten som i sin tur har en inverkan på språkinläringen.

Det finns flera faktorer som kan komma att påverka tvåspråkiga personers attityd till sin tvåspråkighet. Grosjean (2001, s.173) resonerar exempelvis om olika strategier som de tvåspråkiga barnen använder sig av när de använder sig av sina två språk. Det som förekommer ofta är att minoritetsspråket pratas i hemmet samt med släkt i närområdet och det majoritetsspråket i större sammanhang t.ex. i skolan och på arbetsplatsen. Vidare anser Grosjean att språket som talas av föräldrarna kan bli det dominerande språket i barnens vardag innan barnen börjar skolan. Detta kan leda till att föräldrarna som talar minoritetsspråket hamnar i konflikt med barnet utanför hemmet. Det kan förekomma då språket inte bemöts med positiva känslor av gruppen som talar majoritetsspråket.

2.4.3. Styrdokument

I detta avsnitt redogör vi för uppsatsens koppling till skolans styrdokument. Vi ämnar visa på skolans uppdrag och värdegrund gällande den kulturella mångfalden och dess betydelse för en trygg identitetsutveckling hos elever. Vidare avser vi även att med stöd i skolans styrdokument belysa vikten av en ökad förståelse för den kulturella mångfalden. Det är utifrån styrdokumentens interkulturella perspektiv som vi ser ett behov av ett elevperspektiv inom ämnet tvåspråkighet. Vi anser att en ökad förståelse och kunskap gällande inställning till tvåspråkighet ger förutsättningar för ett interkulturellt lärande. Enligt läroplaner, kursplaner samt flera internationella överenskommelser som Sverige förbundit sig att följa, såsom FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna, ska skolan bedriva en interkulturell undervisning (Fredriksson & Wahlström, 1997).

I läroplanen (Lpo 94) står det:

Det svenska samhällets internationalisering och den växande rörligheten över nationsgränserna ställer höga krav på människors förmåga att leva med och inse de värden som ligger i en kulturell mångfald. Medvetenheten om det egna och delaktighet i det gemensamma kulturarvet ger en trygg identitet som är viktig att utveckla, tillsammans med förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar. Skolan är en social och kulturell mötesplats som både har möjlighet och ett ansvar för att stärka denna förmåga hos alla som arbetar där (s. 3-4)

Läroplanen lägger tonvikten på att utveckla kunskap och förståelse för den kulturella mångfalden samt att denna kunskap kan främja utvecklandet av en trygg identitet hos eleverna. I läroplanen står det även (Lpo 94):

Ett internationellt perspektiv är viktigt för att kunna se den egna verkligheten i ett globalt sammanhang och för att skapa internationell solidaritet samt att förbereda för ett samhälle med täta kontakter över kultur- och nationsgränser. Det internationella perspektivet innebär också att utveckla förståelse för den kulturella mångfalden inom landet (s. 6)

Vi vill lyfta fram den sista meningen, ovan, som visar på att skolans uppdrag även innebär att utveckla förståelse för den kulturella mångfalden som existerar inom Sveriges gränser.

Ämnet *svenska som andraspråk* har i uppgift att, bland annat, lyfta fram likheter och skillnader mellan olika kulturer och samhällets förhållningssätt och värderingar. Detta för att eleverna ska ges förutsättningar att förstå den svenska skolans och samhällets värdegrund. I kursplanen för *svenska som andraspråk* står det att elever med svenska som andraspråk är delaktiga i två (eller fler) kulturer (Skolverket, 2000). Kultur är ett begrepp som innefattar osynliga normer, regler och förhållningssätt.

2.4.4. Interkulturell undervisning

I samband med internationaliseringen har vi fått en ökad kontakt med andra länder genom handel och olika kommunikationsmedel såsom Internet. Människan idag reser allt mer i världen och har lättare att få information om hur läget i andra länder är. Allt fler åker utomlands för att arbeta och studera. Flera individer som arbetar här i Sverige kommer någon gång i sitt arbete att möta människor med olika kulturer och värderingar. Fredriksson & Wahlström (1997) hävdar att om samhället ska kunna tillvarata de möjligheterna som internationaliseringen bidrar till, krävs det en utveckling av redskap för ökad erfarenhet och kunskap om vad människor med olika kulturella bakgrunder har för tankesätt och värderingar.

Interkulturell undervisning har utvecklats till ett mycket populärt begrepp inom den pedagogiska diskussionen (Fredriksson & Wahlström, 1997). Sverige liksom andra europeiska stater har ställts inför uppgiften att skolan ska bedriva en interkulturell undervisning sedan 1960 – talet. Man kan urskilja två viktiga argument för att en sådan undervisning behövs i skolan idag. Det första är den internationella utvecklingen d.v.s. den ökande kontakten mellan länder och människor. Det andra argumentet är att Sverige idag, liksom andra samhällen runt om i världen, är ett multikulturellt land.

Den interkulturella undervisningen kan beskrivas utifrån fyra olika dimensioner (Fredriksson & Wahlström, 1997). Dessa är:

- undervisning om kulturmöten, tolerans och respekt samt undervisning om mänskliga rättigheter och demokrati,

- andraspråksundervisning,
- modersmålsundervisning (hemspråksundervisning) och
- undervisning i främmande språk (s.78).

Som vi tidigare nämnt är Sverige ett mångkulturellt land där människor med olika kulturella bakgrund och språk möts. Detta bär med sig flera möjligheter till en positiv utveckling men även stora faror som vi ofta inte tänker på, anser Fredriksson & Wahlström (1997). De hävdar att genom möten med människor med olika värderingar och bakgrund ökar risken för etniska och sociala konflikter. Det kan innebära en risk att flera inflyttade minoriteter inte ges möjligheten att integreras i det svenska samhället och att de betraktas som andra klassens medborgare.

Dessa problem är inte enbart skolans ansvar att bemöta. Däremot har skolan en viktig uppgift gällande att motverka rasism och främlingsfientlighet. Skolan ska främja förståelse för demokrati och mänskliga rättigheter samt ge möjlighet till en god utbildning för alla oavsett kulturell och etnisk bakgrund.

3. Material och metod

Vi har valt att använda oss av en kvalitativ metod i form av samtalsintervju med informanter. Samtalsintervjuundersökning skapar förutsättningar att registrera oväntade svar och ger möjlighet till interaktion mellan informanten och intervjuaren (Esaiasson, m.fl., 2003, s. 279). Vidare kan metoden ge en uppföljning i form av följdfrågor. Ett viktigt skäl till valet av metod är också att samtalsintervjuer lämpar sig i situationer där intervjuare inte har stor kunskap, dvs. inom olika ämnen, men även då de önskar att resultatet ska säga något om individers erfarenheter (s. 280). Som stöd i samtalsintervjuerna bestämde vi oss att använda en intervjuguide. Metoden anses flexibel och kan ge intervjuaren information som en enkät inte kan göra, såsom tonfall, mimik och pauser (Stukát, 2005, s. 39). Däremot är metoden tidskrävande, särskilt vid längre intervjuer med fler informanter. Ytterligare en nackdel är att förfarandet kräver att intervjuaren har goda förkunskaper inom det valda ämnesområdet och (s. 39). Att ha en erfarenhet inom intervjuteknik är en förutsättning för en lyckad och givande intervju.

I vissa fall är intervjuaren medveten om vilka områden som ska behandlas och ställer därför intervjufrågorna i en viss ordning beroende av den situation som interaktionen befinner sig i (Stukát, 2005, s. 39). Oftast sker detta med stöd av en frågeguide eller intervjuguide. Vi har därför valt att konstruera en intervjuguide med utgångspunkt från vår frågeställning som stöd inför samtalsintervjuerna. Före skapandet av ett sådant intervjuredskap och stöd tänkte vi på att utforma frågorna både tematiskt och dynamiskt (Kvale, 1997, s. 121-123, i Esaiasson m fl. 2003). Ett tematiskt tänkande innebär att koppla samman de tänkta frågorna till undersökningens problemställning medan ett dynamiskt tänkande går ut på att skapa en situation där samtalet hålls flytande. Intervjuguiden inleds med frågor kring respondentens personuppgifter och bakgrund följt av tematiska frågor och uppföljningsfrågor samt avslutas med en avslutningsfråga (se Bilaga 1). *Inledningsfrågor* är ämnade för att skapa en interaktion mellan intervjuaren och respondenten. De *tematiska frågorna* i en intervjuguide anses viktigast eftersom de ger respondenten en möjlighet att utveckla sin uppfattning eller föreställning kring ett fenomen. *Uppföljningsfrågor* har i uppgift att återkoppla till de tematiska frågorna för att få fram ett mer uttömmande och fylligare svar. För att ge informanten en chans att förtydliga sina svar eller dela med sig av övriga kunskaper och erfarenheter, som hon eller han anser som viktiga, krävs det även en *avslutningsfråga* (Esaiasson m fl., 2003, s. 290-291). Vi förtydligar att våra tematiska intervjufrågor liknar men kompletterar varandra vilket resulterar i att flera informantsvar är av samma karaktär och känns som upprepning. För att undvika upprepningar i resultatredovisning valde vi därför att inte redovisa alla frågor ur intervjuguiden. De frågor och svar som vi presentera i resultatredovisningen är de som vi anser är mest klarläggande.

Intervjuguiden provades på en pilotgrupp innan de aktuella samtalsintervjuerna. Orsaken till detta var att formuleringar av frågor kan verka tydliga under konstruktionens gång men kan vara svåra att förstå i verkligheten (Esaiasson m fl., 2003, s. 294)

3.1. Urval och presentation

En intervjustudie med informanter fokuserar främst på individens föreställningar kring olika fenomen (Esaiasson, m fl., 2003, s. 286) Grundtanken är att komma så nära informantens sätt

att tänka som möjligt. Vi valde att nyttja våra kontakter från den verksamhetsförlagda utbildning, VFU, med tanke på att ge informanten en möjlighet att känna sig trygg och avslappnad i en intervjusituation. Kriterierna i urvalsprocessen var elever med svenska som andraspråk i år 5 från en homogen respektive heterogen skola. Vi har valt att inte lägga någon tyngdpunkt på vad gäller elevernas språkliga, etniska och kulturella bakgrund i urvalsprocessen. Detsamma gäller för informanternas vistelsetid i Sverige. Samtliga informanter i vår undersökning talar två språk. Vi anser att informanterna uppfyller de krav som ställs i den definition av tvåspråkighet som gjorts av Skutnabb-Kangas (1981) som vi har anslutit oss till (se avsnitt 2.1).

I uppsatsen redogör vi för 10 tvåspråkiga elevers syn på sin egen tvåspråkighet. Det rör sig om sju flickor och tre pojkar. Vi har valt att ge våra informanter fiktiva namn för att inte röja deras identitet. Vidare har vi även valt att kalla de olika skolorna för *Dalaskolan* och *Bergaskola*. Dalaskolan har 10 % elever med utländskt bakgrund vilket gör att vi anser skolan vara homogen. Bergaskolan har 94 % elever med utländsk bakgrund. Vi anser skolan vara heterogen.

I tabell 2 sammanfattar vi Dalaskolans elevers bakgrundsdata.

TABELL 2. *Bakgrundsdata över informanter i år 5 från Dalaskolan*

<i>Informant</i>	<i>Kö n</i>	<i>Språk</i>	<i>Ursprungsland</i>	<i>Vistelsetid i Sverige</i>
Ling	F	thailändska, svenska	Thailand	4 år
Suzanna	F	kurdiska, svenska	Iran	8 år
Nelly	F	Engelska, svenska	England	Född i Sverige
Muhammed	P	persiska, svenska	Iran	Född i Sverige

Tabellen ovan visar att det finns en pojke och tre flickor. Tabellen utvisar också att det är två informanter, en flicka och en pojke som är födda i Sverige. Däremot är flickorna från Iran och Thailand födda utomlands och har vistats i Sverige i 8 respektive 4 år. Tabellen visar också att ursprungslandet inte är gemensamt. Det framkommer också att informanterna har olika modersmål.

I tabell 3 presenteras informanterna från Bergaskolan. Tabellen sammanfattar informanternas bakgrundsdata.

TABELL 3. *Bakgrundsdata över informanter i år 5 från Bergaskolan*

<i>Informant</i>	<i>Kön</i>	<i>Språk</i>	<i>Ursprungsland</i>	<i>Vistelsetid i Sverige</i>
Ninep	P	arabiska, svenska	Irak	6 år
Salina	F	arabiska, svenska	Irak	8 år
Saif	P	kurdiska, svenska	Iran	6 år
Fatima	F	dari, svenska	Afghanistan	4 år
Shazia	F	kurdiska, svenska	Irak	9 år
Ivet	F	kurdiska, svenska	Irak	7 år

Tabellen synliggör att det mest rör sig om flickor från Irak. Två av dem har kurdiska som sitt modersmål men det är sammanlagt tre informanter som talar kurdiska. Tabellen visar att det finns en informant som talar dari och två informanter talar arabiska. Vistelsetiden i Sverige varierar mellan 4-9 år. Samtliga informanter från Bergaskolan är födda utomlands men har ingen tidigare skolbakgrund i ursprungslandet.

3.1.1. Etisk hänsyn

Samtliga informanter var medvetna om att de medverkade i en vetenskaplig studie och att deltagandet var frivilligt (jfr Esaiasson, m.fl., 2003; Stukat, 2005). De visste att de hade rätt att avbryta sin medverkan när som helst. De kände även till studiens syfte och metod. Eftersom informanterna var under 15 år krävdes det ett samtycke från vårdnadshavare. Vi skickade därför ut information/tillståndsbrev till informanternas föräldrar för en underskrift innan vi genomförde samtalsintervjuerna. Tillståndsbrevet blev ett hinder för genomförandet av samtalsintervjuerna eftersom urvalsgruppens vårdnadshavare inte behärskade svenska språket till fullo. Alla förstod inte innebörden i det utskickade brevet och det ledde till att flera samtalsintervjuer blev senarelagda eller inställda. Om vi hade valt att översätta breven hade vi förmodligen fått en möjlighet till fler samtycken. Vidare valde vi även att utlova anonymitet, dvs. att inte använda informanternas riktiga namn i vår uppsats.

3.2. Genomförande och dokumentation

Vid samtalsintervjuerna närvarade en intervjuare och en informant. Intervjuerna varade under ca 10 minuter och dokumenterades med hjälp av ljudinspelning. De genomförda samtalsintervjuerna ägde plats i respektive skola under skoltid.

3.2.1. Analysstadiet

I fallbeskrivningar kan det tänkas att hela intervjun sammanfattas men i andra sammanhang kan man välja att sammanfatta delar av intervjun (Esaiasson, m fl., 2003, s. 296-302). För att underlätta för ett systematiskt arbete kan man använda sig av en blankett där man fokuserar på att sammanfatta svaren i korthet och ta med de mest belysande citaten samt notera egna reflektioner. Vidare hävdar Esaiasson m.fl. att det mest problematiska i ett analysarbete är att upptäcka generella mönster. De menar att en konkret första sammanfattning skulle kunna underlätta det fortsatta arbetet.

Inspirerade av Esaiassons m.fl. förslag på blankett för att sammanfatta intervjusvar (2003, s. 297) skapade vi en egen blankett (se bilaga 2) som ett redskap för att referera respondenternas intervjusvar på ett systematiskt sätt. Efter genomförda samtalsintervjuer lyssnade vi på ljudinspelningarna på var sitt håll i gruppen för att därefter välja ut relevanta stycken tillsammans.

Vi valde att *återge* informanternas svar genom att skriva ut i helhet. Det finns två viktiga skäl till att vi använt oss av att överföra informanternas tal till skrift. För det första kan de nerskrivna exemplen på ett bra sätt återspegla vad informanterna verkligen uttryckte. För det

andra kan nerskrivna svar, på ett fint sätt återge hur informanterna i de två olika skolorna talar. Med tanke på uppsatsens syfte och frågeställningar har vi valt att bara skriva ner de relevanta delarna av samtalen men vi har även noggrant studerat övriga delar av samtalen. Per Linell (1978, s. 232) skriver att när en individ talar spontant skapas de språkliga konstruktionerna på kort tid. Det innebär att man har lite tid för planering och utförande av ett yttrande. Därför består spontant tal ofta av mer eller mindre löst sammanfogade fraser och satser istället för väl sammanhängande meningar. Det är heller inte ovanligt att det förekommer avbrott och byten av konstruktioner av olika slag. Vanligtvis försvårar inte detta kommunikationen men om man utgår ifrån skriftspråkets regler kan en del av talets språkliga konstruktioner framstå som felaktiga.

Frågorna i intervjuguiden fungerade som en första strukturering i analysarbetet vilket underlättade för oss att finna allmängiltiga mönster i intervjusvaren.

3.2.2. Studiens tillförlitlighet

Som vi tidigare har nämnt krävs det kunskap och erfarenhet att utföra en intervju på ett så bra och uttömmande sätt som möjligt (jfr Stukát, 2005, s. 39). Studiens resultat kan vara påverkat av att vi inte behärskar intervjutekniken på en hög nivå samt av det att vi inte använder oss av samma intervjuare i samtliga samtalsintervjuer. Efter att ha lyssnat igenom samtliga intervjuer har vi upptäckt att vi, undermedvetet, vid några tillfällen hjälpt våra informanter med svaren genom att, exempelvis, omformulera de tematiska frågorna på ett sätt som ledde till att informanterna endast fick en möjlighet att svara ja eller nej. En annan faktor som kan ha påverkat studiens tillförlitlighet är kunskapsbristen i det svenska språket hos en del av våra informanter. Vi kan inte med all säkerhet hävda att de förstod alla frågorna. Vidare kan vi inte heller vara säkra att våra informanter svarade helt sanningsenligt.

4. Resultatredovisning

I detta kapitel redogör vi för resultatet av analysarbetet. Kapitlet är uppdelat i tre olika avsnitt. Det första beskriver informanternas attityder i förhållande till sin tvåspråkighet. I nästa del redovisar vi vilka för- och nackdelarna med att kunna två språk eleverna upplever. Sista delen i vår resultatredovisning behandlar attityder, vilka informanternas omgivning visar. I de presenterade exemplen anges en kort paus med /... och en lång paus med //... samt [...] vid bortfall och upprepning av ord. Intervjuaren anges med bokstaven I och respektive informant har ett eget fiktivt namn (se tabell 2 och 3). I våra exempel förekommer det ogrammatiskt konstruerat språk och upprepningar. Däremot kan det finnas olika mycket av detta beroende på informanternas språknivå i svenska (jfr Linell, 1978). Exempelvis förekommer det mindre ogrammatiskt konstruerat språk i form av omvänd ordföljd och kongruensfel hos informanter från Dalaskolan jämfört med Bergaskolans informanternas språkbruk.

4.1. Attityden gentemot den egna tvåspråkigheten

4.1.1. Tvåspråkiga informanter från Bergaskolan

Det framgår generellt i intervjuaren att 5 av 6 informanterna från Bergaskolan anser sig behärska det svenska språket bättre än sitt modersmål. Nedan följer ett exempel ur de genomförda samtalsintervjuerna på en informant, i detta fall Ivet, som hävdar att hon behärskar sitt modersmål bättre än sitt andraspråk:

[1]

I: Vilket språk anser du att du kan bäst?

Ivet: Jag vet inte, kurdiska kan jag kanske eftersom jag pratar väldigt mycket och svenska kan jag också väldigt mycket

Som vi nämnde ovan anser 5 av 6 elever att de behärskar det svenska språket bättre än sitt modersmål. Exempel [2] sammanfattar de övriga fem elevers svar.

[2]

I: vilket språk anser du att du kan bäst?

Salina: Svenska

Generellt fick vi korta och snabba svar på frågan vilket språk de behärskar bäst som exempel [2] belyser ovan. Den enda av informanterna som tvekade under intervjusamtalet var Ivet, se exempel [1].

I vår undersökning framgår det att informanterna från Bergaskolan identifierar sig med sin ursprungskultur i första hand. Däremot påpekade flera informanter att de har en positiv inställning till den svenska kulturen. Samtliga informanter argumenterar för olika delar i sina

två kulturer som de föredrar. Följande exempel visar informanternas känslomässiga inställning till sina två språk och kulturer:

[3]

I: Hur känns det när du talar svenska om du jämför med arabiskan?

Salina: Nej, typ, svenskan, det här lite... det här lite mer hemma till mig, alltså, än arabiska, för arabiska jag var typ tre år så jag var fortfarande liten i Irak så det var lite inte riktigt så jag kom hit till Sverige när jag var, typ, tre fyra år så jag fick lära mig från dagis [...]

I: Vad känner du dig mer, känner du dig som svensk eller arab?

Salina: Nä, ja, jag känner mig som arab / fast jag ja inte så mycket för araber för araber, typ, tjejer får inte ta killar och det men jag känner mig inte så mycket så jag känner mig lite mer/ okej jag får ha mer kultur som Sverige istället för Irak så jag är lite så men jag gillar Irak jag håller med den Irakiska sidan men kultur vill jag va som svenska.

I: Men du känner dig mer som arab?

Salina: Ja.

Exempel [3] visar att Salina identifierar sig med sina olika kulturer genom att jämföra dem båda men anser sig ändå vara arab. Som exemplet ovan visar kan man uppfatta att informanten håller en diskussion med sig själv gällande hur hon förhåller sig till sina olika kulturer.

Det framgår i vår undersökning att samtliga informanter från Bergaskolan har ett positivt förhållningssätt gentemot den egna tvåspråkigheten. Nedan följer ett exempel som styrker detta påstående:

[4]

I: Hur ser du på din egen tvåspråkighet? Vad tycker du om din tvåspråkighet?

Shazia: kurdiskan tycker jag bra och tycker om den jättemycket men problemet är att jag inte pratar så mycket jag pratar bara med mamma, pappa kanske lite ibland kompisarna för det mesta pratar jag med mina syskon på kurdiska så några ord som jag inte kan på svensk//...kurdiska måste jag säga hela tiden på svenska och det är det som är problemet, att om du åker någon gång tillbaka till Kurdistan så måste jag läsa om allt det där kanske från ettan [...] bara för att jag inte är så bra på kurdiska, det är därför. Så svenskan tycker jag ibland, om jag skulle välja ett land som jag skulle bo i hela mitt liv så skulle det vara i Sverige. Jag tycker jättemycket om svenska

I: Känner du dig svensk?

Shazia: //... mmm inte så mycket jag är så stolt över att jag är kurd, jag känner mig kurd men inte svensk bara för att / min religion islam i Sverige är det bara att jag talar svenska kanske gör jag lite som de andra svenskarna gör men inte hela tiden så därför // jag känner att jag kommer från mitt land

I exempel [4] uttrycker Shazia en stolthet över sitt ursprung och anser sig inte svensk. Hon hänvisar till de kulturella skillnaderna men poängterar att hon trivs bäst i Sverige. Vidare säger Shazia att hon inte behärskar sitt modersmål till fullo.

4.1.2. Tvåspråkiga informanter från Dalaskolan

Samtliga informanter från Dalaskolan anser sig behärska det svenska språket bättre än sitt modersmål. Av exemplen nedan framgår det också att språkbruket bland informanterna från Dalaskolan skiljer sig från informanterna från Bergaskolan. Vilket innebär att våra exempel nedan innehåller en språklig konstruktion som är på en lite högre nivå än i avsnittet ovan.

Exempel [5] nedan belyser det generella svaret från informanterna från Dalaskolan gällande vilket av sina språk de behärskar bäst:

[5]

I: Vilket språk anser du att du kan bäst?

Ling: svenska

Informanterna från Dalaskolan uttrycker att modersmålet är viktigt att bibehålla kunskap i för att ha en möjlighet att kommunicera med familj och släkt som inte vistas i Sverige. Nedan följer två exempel som belyser detta:

[6]

I: På vilket sätt är de olika språken viktiga för dig?

Muhammed: Ja, för typ hälften av min släkt bor i Iran/... Om jag inte kunde persiska då kunde jag inte prata med dem.

[7]

Ling: Det är viktigt för mig för att jag kan prata med mina släktingar därifrån och sånt det tycker jag är ganska viktigt

Som exempel [6] och [7] utvisar kan man se att informanterna Muhammed och Ling anser att modersmålet är viktigt att bibehålla för att kunna använda då släkten inte behärskar det svenska språket. Däremot hävdar samtliga informanter från Dalaskolan att det även är viktigt att kunna flera språk för att få en möjlighet att kommunicera med omvärlden:

[8]

Suzanna: Det är väldigt bra, för att när man reser till olika länder, för att om dom kanske inte kan, kan man liksom prata språk, som de andra kan.

Samtliga informanter uttrycker stolthet över att vara tvåspråkiga och anser det vara ett positivt fenomen. Exempel [9] nedan visar hur Suzanna förhåller sig till sin tvåspråkighet:

[9]

Suzanna: [...] så jag vet inte hur jag ska förklara men /... det e jag känner mig lite special när jag kan, när jag pratar liksom svenska hemma, för många i klassen de kan bara svenska och jag känner mig lite special när jag pratar kurdiska hemma och svenska i skolan så kan jag sex språk så de tycker det är väldigt coolt så det e väldigt roligt att kan så många språk

Exempel [9] visar att Suzanna talar svenska på skolan och sitt modersmål hemma. Hon är medveten om att hon växlar mellan flera språk beroende på situation. Detta får henne att känna sig speciell.

4.2. Fördelar respektive nackdelar med att kunna flera språk

Generellt visar resultatet att samtliga informanter i vår studie upplever fördelar med att kunna flera språk.

4.2.1. Tvåspråkiga informanter från Bergaskolan

Enligt vår undersökning framgår det att nästan samtliga informanter från Bergaskolan anser att det i stort sett inte finns några nackdelar med att kunna flera språk. Generellt blev svaret att informanterna ser det som en fördel och en möjlighet att tala och uttrycka sig på flera språk.

[10]

I: Vad ser du för fördelar med att kunna flera språk?

Saif: till exempel om en ny har flyttat in någonstans och han inte förstår något och om han pratar samma språk som jag så ska jag förklara. När man frågar någonting och när man får jobb

Nedan följer ett exempel ur ett intervju svar med den ende informant, i detta fall Saif, som exemplifierade en nackdel med att vara tvåspråkig:

[11]

I: Tycker du att det finns några nackdelar med att kunna flera språk

Saif: mm/... om man, det var det jag sa, om man blir lite sämre, när jag pratar bara kurdiska så blir jag sämre på svenska och pratar jag bara svenska så blir jag sämre på kurdiska

Saif anser det vara svårt att kombinera sina olika språk på ett tillfredställande sätt. Han upplever det som att hans kunskaper i de två språken hamnar i konflikt med varandra. Utöver det hävdar Saif att det är en fördel att kunna fler språk eftersom han säger sig med detta kunna hjälpa andra nyanlända minoriteter.

4.2.2. Tvåspråkiga informanter från Dalaskola

Informanterna från Dalaskolan anser att det är en stor fördel att kunna flera språk när man reser till olika länder. De ser det som någonting positivt.

[12]

Ling: Jo, när man åker utomlands så, kan man, liksom prata med människorna där.

Däremot visar exempel [13] att åtminstone en av informanterna, i det här fallet Muhammed, har stött på fördomar angående sitt modersmål:

[13]

I: finns det några nackdelar med att kunna flera språk?

Muhammed: om man är engelsman som kan lite iranska så får man frågor om du vatt här och där ja men alltså om man säger någonting skumt som de inte förstår då får man inte åka tillbaka eller nåt sånt [...] dom kanske tror att vi har en bomb eller så

Muhammed berättar för oss om en situation där han har stött på fördomar om tvåspråkighet. Exempel [13] visar inte att denna händelse faktiskt ägt rum utan visar mer att Muhammed har kännedom kring förutfattade meningar. Det kan tillika vara hans syn på hur omgivningen ser på tvåspråkiga individer.

4.3. Omgivningens attityd gentemot elevens tvåspråkighet

En allmängiltig uppfattning från alla informanternas omgivning är att de upplever informanternas tvåspråkighet som något positivt och anser det vara viktigt att kunna flera språk. Samtliga informanter i vår studie hävdar att omgivningen uppmuntrar dem att lära sig fler språk. Det förekommer enligt informanterna inga negativa utsagor om informanternas tvåspråkighet.

4.3.1. Tvåspråkiga informanter från Bergaskolan

Samtliga informanter hävdar att familj, vänner och skola ser tvåspråkighet som ett positivt fenomen och att det är viktigt att kunna flera språk. Salina uttrycker även att läraren är avundsjuk på att hon kan flera språk:

[14]

I: Vad tycker din lärare om att du kan flera språk?

Salina: Han sa idag att han är avundsjuk på att alla i klassen kan flera språk

Informanterna uttrycker att alla kamrater på skolan är tvåspråkiga och förklarar att även deras skolkompisar anser att det är bra och viktigt att kunna flera språk.

4.3.2. Tvåspråkiga informanter från Dalaskolan

Exempel [15] och [16] visar på skolans och familjens förhållningssätt till informanternas tvåspråkighet:

[15]

I: Hur tror du dina din familj ser på din tvåspråkighet?

Ling: Pappa är väl avundsjuk

[16]

I: Hur ser din lärare på din tvåspråkighet?

Suzanna: Han tycker att det är väldigt fascinerande att jag kunde så många språk

Exempel [15] och [16] tydliggör omgivningens positiva synsätt på informanternas språkkunskaper.

5. Sammanfattning och diskussion

I kapitlet som följer nedan redogörs en kort sammanfattning av den genomförda studien med informanter från Bergaskolan och Dalaskolan. Därefter följer en jämförelse mellan tidigare studier som gjorts inom ämnet tvåspråkighet och vår undersökning samt diskussion kring studiens tillförlitlighet. Vi avslutar kapitlet med en anknytning till skolans styrdokument.

5.1 Sammanfattning

I uppsatsen redogör vi för en undersökning av tvåspråkiga elever bosatta i ett heterogen respektive homogen område och deras förhållningssätt till sin egen tvåspråkighet. De övergripande frågor vi söker svar på är: Vilka attityder har tvåspråkiga elever till sin egen tvåspråkighet? ,Vilka för- och nackdelar upplever de med sin tvåspråkighet?, Vilket språk anser de att de behärskar bäst? Spelar det någon roll för tvåspråkiga elevers attityd gentemot den egna tvåspråkigheten om skolan är en heterogen respektive homogen skola? För att kunna undersöka detta har vi använd oss av en kvalitativ metod i form av samtalsintervjuer. Vi har intervjuat 10 elever varav 7 flickor och 3 pojkar

Generellt visar studien att informanterna anser sig behärska det svenska språket bättre än sitt förstaspråk oberoende på skolans heterogena eller homogena elevsammansättning. Vidare anser de att modersmålet är viktigt för dem för att bibehålla kontakten med familj och släkt. Skillnaden är att informanterna från Dalaskolan anser att utöver samspråk på sitt modersmål med familj och släkt ser de sin tvåspråkighet som en tillgång att kommunicera med omvärlden. Samtliga informanter i vår studie anser att det vara en fördel att kunna tala flera språk. De nackdelarna som informanterna i vår studie tar upp är att det förekommer fördomar i möten med omvärlden samt att det kan vara svårt att växla mellan två språk. Här hittar vi likheter med Grosjean (2001) som hävdar att ett minoritetsspråk kan bli negativt bemött av gruppen som talar det majoritetsspråket. I vår studie framgår det att informanternas omgivning uttrycker sig positivt till deras tvåspråkighet. Föräldrar, vänner och skola anser att det är bra att kunna flera språk.

Innan vi går in på diskussionsavsnittet vill vi påpeka att det finns mycket litteratur och forskning inom ämnet tvåspråkighet dock saknas det en allmängiltig definition på fenomenet tvåspråkighet.

5.2 Diskussion

I vårt resultat visa att eleverna använder sig av det svenska språket parallellt med sitt modersmål. Det framgår även att de uttrycker sig lika bra både på svenska och på sitt första språk samt att de använder sig av respektive språk beroende på situationen. Det framkommer att de pratar mest det svenska utanför hemmet till skillnad från modersmålet som dominerar i hemmet. Uriel Weinreich (enligt Hoffman, 1991, s.15) anser att en individ är tvåspråkig endast då individen kan använda sina två språk omväxlande. Med stöd av den begreppsförklaringen anser vi att våra informanter kan betraktas som tvåspråkiga individer. Däremot ger Tove Skutnabb-Kangas (1981, s.15) en lite annorlunda definition av begreppet tvåspråkighet. Hon utgår från fyra olika faktorer för att kunna definiera fenomenet: *ursprung, kompetens, funktion och attityder*. Detta anser hon, gör möjligt att man använder begreppet tvåspråkighet i olika situationer. I enlighet med de svar vi fick av våra informanter och Tove Skutnabb-Kangas definition kan vi fastställa att eleverna i Bergaskolan och Dalaskolan kan karakteriseras som två-

språkiga utifrån olika kriterier som definitionen innehåller. De flesta av våra informanter från Dalaskola är tvåspråkiga enligt kriteriet *kompetens*. De behärskar fullständigt sina två språk och kan bygga upp meningsfulla yttrande. Till skillnad från Dalaskolans elever kännetecknas Bergaskolans elevers tvåspråkighet med kriteriet *ursprung*. Samtliga är inte födda i Sverige och det första språket som de hade språkliga kontakter på var modersmålet. Vi anser att begreppet tvåspråkighet är svårdefinierat och att en tydlig och detaljerad definition vilken Skutnabb-Kangas ger underlättar väldigt mycket för individer som är intresserade av detta ämne. Vår undersökning visar på ett tydligt sätt komplexiteten att kunna kalla sig för tvåspråkig idag eftersom en allmängiltig definition saknas.

I Otterups (2005) och Johanssons (2000) studier framgår det att tvåspråkiga elever har en positiv inställning till sin tvåspråkighet. I vår undersökning framgår det att samtliga informanter har liknande attityder gentemot sina olika språk och kulturer. I Otterups studie framgår det även att de flesta informanterna behärskar det svenska språket bättre än sitt modersmål. Informanterna från de båda skolorna anser att det bara är positivt att vara tvåspråkigt och kunna uttrycka sig på flera språk. Det förekommer inte många nackdelar. Vi ser det som något väldigt positivt i vår undersökning. Otterup (2005) anser att inträdet i EU har givit Sverige möjligheten att kunna kommunicera mer med omvärlden och få en bredd perspektiv på hur andra människor tänker. Detta, menar han har stor betydelse för det positiva förhållningssättet till tvåspråkighet som det svenska samhället har idag. Enligt Otterup färgas de tvåspråkigas attityder av deras boendemönster. Anledningen till att de har positiva attityder är att de är uppväxta i ett heterogent bostadsområde. Däremot framgår det i vår studie att även informanter från homogen skola uttrycker ett positivt förhållningssätt till den egna tvåspråkigheten.

Trots att samtliga informanter ser på tvåspråkighet som en positiv företeelse har vi upptäckt en skillnad inom den positiva sfären. Det vi finner intressant i vår studie är den stolthet som förekommer på de olika skolorna. På Dalaskolan framför informanterna att de är stolta över att kunna flera språk. De ser tvåspråkigheten som en redskap att kommunicera med omvärlden medan informanterna på Bergaskolan uttrycker en stolthet över sin kultur, sitt ursprung. Detta anser vi är en viktig kunskap som vi vill förmedla i vår uppsats. Vi ämnar knyta an denna erfarenhet till Wellros (1998) som hävdar att ett barns självbild kan påverkas av föräldrar, och kan komma att förändras då barnet börjar i skolan. Föräldrarna kan spela en viktig roll i sammanhanget. Beroende på vilket ursprungsland föräldrar och barn kommer ifrån kan deras ursprung inverka på tvåspråkiga elevers attityd gentemot sin tvåspråkighet. Vi argumenterar även för att stoltheten uttrycks på olika sätt beroende av var man är bosatt (jfr Otterup, 2005). Ett argument att vi upptäckte skillnader i informanternas stolthet kan vara att informanterna från Bergaskolan är omgivna av en kulturell mångfald, dvs. de flesta kamraterna är två- eller flerspråkiga i bostadsområdet och i skolan, medan informanterna från Dalaskolan är några av få elever med utländskt bakgrund. Tingbjörn (1994) anser att språket är starkt förknippat med identiteten och att detta leder till att språkinläringen är mycket beroende av den sociala miljön. I likhet med detta och med Vygotskijs (enligt Lindqvist 1999) sociokulturella teori om lärande är vi övertygade att omgivningen har en stor inverkan på elevers förhållningssätt till sina olika språk och kulturer. Däremot kan vi inte generalisera utan främst lyfta fram möjligheten att väcka ett intresse för ämnet. Vi trodde att vi skulle hitta stora skillnader mellan informanter från en heterogen skola och informanter från en homogen skola gällande deras attityder till sina olika språk men vår studie visar på att det inte förekommer i så stor utsträckning.

Enligt Tingbjörn (1994) är andraspråkinläringen påverkad av inlärares omgivning och bostadsmönster och i vår undersökning kan vi tydligt se olikheten i informanternas språkbruk.

Trots att de flesta av informanterna anser sig behärska det svenska språket bättre än modersmålet framgår i vår studie att informanterna i Dalaskolan har en mer nyanserad och grammatiskt korrekt svenska än informanterna från Bergaskolan, se exempel [8] och [10]. Vi har dock inte för avsikt och kan inte dra allmänna slutsatser att språkliga minoriteter bosatta i heterogena bostadsområden behärskar det svenska språket på en låg nivå utan vi vill framför allt uppmärksamma med vår studie att elever trots sin språkliga mångfald och bostadsmönster har, som vi tidigare nämnt, samma förhållningssätt gentemot den egna tvåspråkigheten

Man ska dock vara medveten om att vi har intervjuat ett relativt begränsat antal elever och vårt resultat därför kan inte generaliseras. Resultatet kan ha påverkats av att studien genomfördes på fler flickor än pojkar. Något som också kan ha spelat roll för resultatet är informanternas nationalitet, boendemönster samt vistelsetid i Sverige. Om våra informanter exempelvis hade vistats i Sverige under en längre tid och behärskat en högre nivå av det svenska språket hade svaren kanske blivit än mer nyanserade. Som vi tidigare nämnt så kan också intervju svaren ha färgats av intervjuarnas bakgrund samt tidigare kunskaper inom ämnet.

Skolans uppdrag och värdegrund uttrycker att den kulturella mångfalden har en viktig betydelse för elevers identitetsskapande (Lpo 94). I enlighet med läroplanen anser vi att en interkulturell undervisning är en förutsättning för att detta ska ske. För att skapa en välfungerande interkulturell undervisning krävs det, bland annat, att lärare skapar förutsättning för att olika kulturer får en möjlighet att mötas samt skapa utrymme för tolerans, respekt, demokrati och mänskliga rättigheter (Fredriksson & Wahlström, 1997). Detta tror vi att lärare kan uppnå genom att titta på tvåspråkighet utifrån ett elevperspektiv. Genom ett elevperspektiv på tvåspråkighet får vi ökad kunskap och förståelse inom ämnet vilket är en förutsättning för ett välfungerande mångkulturellt samhälle.

5.3 Slutord

Med vår undersökning anser vi att det inte går att dra några generella slutsatser eftersom uppsatsen inte är tillräckligt omfattande med avsikt hur stort ämnet tvåspråkighet är. Vi hoppas att genom vår undersökning har väckt intresse för vidare studier eftersom det finns mycket intressant som man kan fördjupa sig i inom ämnet tvåspråkighet. Vi känner att vi lärde oss oerhört mycket under tiden som vi arbetade med vår uppsats och intresset för ämnet ökade ännu mer.

I framtida studie skulle det vara intressant att jämföra elever i homogena respektive heterogena skolor i olika kommuner, hur de förhåller sig till sin tvåspråkighet. Vidare skulle även vara intressant för oss att studera hur dessa elever uppfattar betydelsen av modersmålsundervisningen i skolan och dess betydelse för tvåspråkigheten.

Referenslista

- Brantefors, L (1999). Mångkulturalismer – föreställningar om mångkulturalism och skola. *Utbildning och Demokrati*, 8(3), 1-10 Carlsson Bokförlag.
- Esaiasson, P, Gilljam, M, Oscarsson, H & Wängnerud L. (2003). *Metodpraktikan. Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Norstedts Juridik AB.
- Fredriksson, U & Wahlström, P. (1997). *Skola för mångfald eller enfald. Om interkulturell undervisning*. Stockholm: Legus Förlag.
- Grosjean, F. (2001). *Life with Two Languages –An Introduction to Bilingualism*. Harvard University Press.
- Haglund, C. (Tidigare Johansson) (2004). Flerspråkighet och identitet. I Hyltenstam, K & Lindberg, I (Red.), *Svenska som andraspråk i forskning, undervisning och samhället*. Lund: Studentlitteratur.
- Hoffman, C (1991). *An introduction to bilingualism*. England: Longman.
- Johansson, C. (2000). *Flerspråkighet i ett mångkulturellt klassrum? Några flerspråkiga elevers förhållningssätt till språklig och kulturell mångfald i skolan*. Mångetnicitet, tvåspråkighet och utbildning. Rapport 1. Uppsala: Uppsalas Universitet, Institutionen för lärarutbildning.
- Joseph, John E. (2004). *Language and Identity*. Palgrave MacMillan.
- Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Ladberg, G. & Nyberg, O. (1996). *Barnen och språken - tvåspråkighet och flerspråkighet i familj och förskola*. Lund: Studentlitteratur
- Ladberg, G. (2000). *Tala många språk. Andra omarbetade upplagan*. Stockholm: Carlssons Bokförlag
- Ladberg, G. (2003). *Barn med flera språk, Tvåspråkighet och flerspråkighet i familj, förskola, skola och samhälle*. 3 uppl. Stockholm: Liber AB.
- Lange, A. & Westin, C. (1981). *Etnisk diskriminering och social identitet. Forskningsöversikt och teoretisk analys*. Stockholm: Liber Förlag.
- Lindqvist, G (red.) (1999). *Vygotskij och skolan*. Texter ur Lev Vygotskijs *Pedagogisk psykologi* kommenterade som historia och aktualitet. Lund: Studentlitteratur.
- Linell, P. (1978). *Människans språk*. Lund: Liber

- Otterup, T (2005). *Jag känner mig begåvad bara. Om tvåspråkighet och identitetskonstruktioner bland ungdomar i ett multietniskt förortsområde*. Göteborg: Göteborgs Universitet, Institutionen för svenska språket.
- Skolverket (2000). *Kursplan för svenska som andraspråk*. Hämtat 15 maj, från <<http://www.skolverket.se>>
- Skolverket (2003). *Flera språk- flera möjligheter*. Hämtat 4 maj, från <<http://www.skolverket.se/sb/d/193/url>>
- Skutnabb-Kangas, T. (1981). *Tvåspråkighet*. Lund: Liber Läromedel.
- Stukát, S. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.
- Tingbjörn, G (1994). *Svenska som andraspråk. En introduktion. Lärarbok 1*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Tingbjörn, G. (1985). *Barnen, föräldrarna och språken*. Stockholm: Riksförbundet Hem och Skola.
- Utbildningsdepartementet. (1994). *Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet och de frivilliga skolformerna. Lpo 94*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- Wellros, S. (1998). *Språk, kultur och social identitet*. Lund: Studentlitteratur.

Intervjuguide

Kön: Pojke   Flicka

Inledningsfrågor

1. Vad heter du?
2. Hur gammal är du?
3. Vilket land kommer du ifrån?
4. Hur gammal var du när du kom till Sverige? (Hur länge har du bott i Sverige?)
5. Hur gammal var du när du började i skolan?
6. Var kommer dina föräldrar ifrån?
7. Vilket språk talar du hemma/i skolan/på fritiden?
8. Går du på modersmålsundervisning?
9. Vad jobbade dina föräldrar med i hemlandet?
10. Vad jobbar dina föräldrar med i Sverige?

Tematiska frågor

1. Hur ser du på din egen tvåspråkighet? Hur tror du din tvåspråkighet påverkar dig?
2. Vad ser du för fördelar med att kunna flera språk? Får du positiva känslor?
3. Vad ser du för nackdelar med att kunna flera språk? Får du negativa känslor?
4. Vilket språk anser du att du kan bäst?
5. Berätta vad du känner när du talar dina olika språk?
6. Tror du att du hade varit annorlunda om du inte varit tvåspråkig?
7. På vilket sätt är de olika språken viktiga för dig?
8. Tror du att du ser på din omgivning på ett annorlunda sätt än en person som är enspråkig?
9. Har du vänner som är tvåspråkiga?
10. Hur tror du att dina vänner/din familj/din lärare ser på din tvåspråkighet?

Uppföljningsfrågor till de tematiska frågorna

- Kan du ge exempel?
- Kan du utveckla?
- Hur menar du då?

Avslutningsfråga

- Har du något du vill tillägga eller fråga om innan vi avslutar intervjun?

Bilaga 2. Blankett för sammanfattning av intervjusvar

Namn:
Plats:
Datum:

Intervjufråga:

Sammanfattat svar:

Belysande citat och exempel:

Kommentar och reflektion:

Bilaga 3. Tillståndsbrevet

Anhållan om tillstånd för att ert barn kan delta i en undersökning inom ramen för ett examensarbete vid lärarutbildningen vid Göteborgs universitet

Vi är 3 studenter som utbildar oss till lärare vid Göteborgs Universitet. Vi skall nu skriva den avslutande uppgiften inom lärarutbildningen som är vårt examensarbete och som ger oss vår lärarbehörighet. Arbetet motsvarar 10 veckors heltidsstudier och skall vara klar i juni. Examensarbetets syfte är att undersöka tvåspråkiga elevers attityd gentemot den egna tvåspråkigheten. De viktigaste frågorna vi behöver få svar på är:

1. Vilka attityder har tvåspråkiga elever, bosatta i ett heterogent respektive homogent bostadsområde, till sin egen tvåspråkighet?
2. Vilka för- och nackdelar upplever de?
3. Vilket språk använder de mest i sin vardag?

För att kunna besvara dessa frågor behöver vi samla in material genom samtalsintervju med elever från år 5.

Vi vill med detta brev be er som vårdnadshavare om tillåtelse att ert barn deltar i den intervju som ingår i examensarbetet. Alla elever kommer att garanteras anonymitet. De skolor/enheter/klasser som finns med i undersökningen kommer inte att nämnas vid namn eller på annat sätt kunna vara möjliga att urskilja i undersökningen. I enlighet med de etiska regler som gäller är deltagandet helt frivilligt. Ert barn har rättigheten att intill den dag arbetet är publicerat, när som helst välja att avbryta deltagandet. Materialet behandlas strikt konfidentiellt och kommer inte att finnas tillgängligt för annan forskning eller bearbetning.

Vad vi behöver från er är att ni som elevens vårdnadshavare skriver under detta brev och så snart som möjligt skickar det med eleven tillbaka till skolan så att ansvarig lärare kan samla in svaret vid tillfälle. Sätt således ett kryss i den ruta som gäller för er del:

Som vårdnadshavare ger jag tillstånd att mitt barn deltar i undersökningen

Som vårdnadshavare ger jag inte tillstånd att mitt barn deltar i undersökningen

Datum .....

.....
vårdnadshavares underskrift/er

.....
elevens namn

Har ni ytterligare frågor ber vi er kontakta oss på nedanstående adresser eller telefonnummer:
Med vänliga hälsningar

Agnieszka Fredin 0735 33 06 48
Tony
Delyana

Handledare för undersökningen är Emma Sköldberg